

הוי טריפה – שאם האדם פוגם במח' ועושה פירוד בין צומת הגידין, בין בג"י המאוגדים, הרי עבודתו פסולה].

הרמזים בענין צוה"ג – ג' בבחמה וי"ו בעוף
ד' ופירש בזה מורנו הא שבבחמה יש ג' גידין בצומת הגידין, שזה כנגד ג' אותיות של יה"ו – שהם פועלים את היחוד (עם המלכות – שהיא אות ה' אחרונה של שם הוי"ה), וכן בעוף יש י"ו גידין, שהם ג"כ כנגד אותיות י' ו' של שם הוי"ה הק' שהם האותיות הזכרים שבהם נרמז ענין היחוד (י' של שם הוי"ה שהיא ספי' החכמה יש בה יחוד עם ספי' הבינה – ה' ראשונה, ובאות ו' שהוא הו"א יש היחוד עם ספי' המלכות – ה' אחרונה), וכשהש"י מסבב שנתעורר עתה הנידון והחיזוק להוסיף תיקון והשגחה בענין צומת הגידין הר"ז רמז מן השמים שעתה הוא העת להתעורר ולהתחזק בסוד היחוד, ולהרבות השתדלות בענין האחדות של כלל ישראל, שעל ידה נזכה בעז"ה לרחמים פשוטים ולגאולה ברחמים בקרוב. [וכ"ש שבענין זה גופא של הנידון דצוה"ג שאף שיש לכל ת"ח הרשות והזכות לומר דעתו בתורה"ק, וכמ"ש לקמן ביאור הצדדים והשיטות בזה, מ"מ כל הדו"ד בענין זה צריך להיות באופן של נהגו כבוד זה בזה וכנ"ל, ומי שאוסר יאסור לעצמו ולתלמידיו בלבד בלא להוציא לעז ח"ו על דעות המתירים הנוהגים כהוראת רבותיהם המובהקים, וכל אחד ינהג למעשה כהוראת רבותיו בלי לבזות ח"ו דעת זולתו].

המחמיר לעצמו בענינו טריפות מיקרי מקדש
עצמו במותר לו וכו'
ה' ופירש מורנו את טעמי ב' הדעות בענין השאלה בצוה"ג, [והדגיש שבאמת כל הוראה בכח"ג נתונה לרבנים מובהקים גדולי תורה ומורי הוראה דווקא, שהם הוסמכו להורות החלכה לכלל ישראל (ואין נתון דבר זה ביד כל אחד לומר דעתו בזה), וע"כ כל מנה שמדבר מזה הוא רק לביאור המו"מ בענין, ולא כהוראה והכרעה, שכנ"ל זה נתון ביד גדולי התורה וההוראה המובהקים המוסמכים לזה]. מורנו חושש ומהדר לעצמו ואין מורה בזה הוראה לאחרים, וכמובא בדרכי תשובה (ס' לט סק"א) בשם האוה"ח הק' בפרי תואר (סק"א) שבעניני חשש טריפות המחמיר על עצמו אף בדבר המותר לגמרי מן הדין (כגון שבדוק אחר כל הע' טריפות אף באלו שהם מיעוט שאינו מצוי), לא מיקרי כמוסיף על דברי חכמים ואינו בכלל הפטור מן הדבר ועושהו הנקרא הדיוט, אלא הוי מוסיף גדרים וסייגים לטהרת נפשו ומיקרי מקדש עצמו במותר לו, והלא תמצא שחסידים הראשונים היו 'מתרחקים מנ' שערים שלא לכנוס לשער הנ' שיש בו חשש איסור', וכ"ז דווקא לעצמו אך לאחרים אין להורות וכו'.

ביאור מנהג אלו העושים חיסונים במקום החזה
ו' דהנה ידוע שמחמת שנפוץ הרבה מחלות בעופות יש צורך להזריק להם חיסונים, והחיסונים נעשים על ידי מחט שנועצים

מצומת' לפניו ועושים אגודות אגודות מצות והוא לשון אחדות שהם מצומת' אגודות וכו'. [ועיי"ש שמאריך שא"א לפעול בכונה זו קישור העולמות רק אם הוא בעצמו דבוק בסוד האחדות עם כלל נשמת ישראל] ובהמשך כותב שם וז"ל, "ונחזור לגופא דדינא אם ניטלו או נפסקו צומת הגיד' ואיתא לשון צומת כמו מבעד לצמתך לרמזו האמור בדברינו אשר עתה בברכת שים שלום שאנו מדברים מעניינה ששם **סוד צומת הגיד'** התקשרות כל בחי' השפעות המוחין כמדובר אם נפסקו או ניטלו ממנו (היינו לפמש"כ לעיל שהוא בעצמו פוגם במח' שהוא כנגד סוד האחדות) עכ"ז מתפלל ומכין כוונתו בוודאי טריפה עבודתו וכמדובר אם לא עשה כן טוב לו שלא התפלל כי מזלזל בדברי' העומדי' ברומו של עול' כמב' וכו'. " עכ"ל.

ג' השיטות במקום צוה"ג בעוף

ח' והנה ברגלי העוף אף ששם נקב אין מטריף מ"מ שם ברגל יש מקום של צומת הגידין ששם יש כנ"ל מ"ז גידין שאם נפסק אף א' מהגידין הר"ז טריפה, ומקום זה של טריפת צוה"ג הוא בסוף פרק ב' של העוף, ובזה גופא יש ג' שיטות, א) הרמ"א (בס"י נו ס"ט) בשם מהרי"ל, כתב דהשיעור הוא רוחב אצבע"ה (היינו רוחב אגודל שהוא 2.5 ס"מ להחזו"א, 21 ס"מ להגר"ח נאה), [אלא שמסיים שם הרמ"א בשם הרוקח שלעולם אינו יותר מחצי עצם האמצעי]. ב) שיטת המהרש"ל (המובאת בט"ז שם סק"ז) הוא שמקום צוה"ג הוא רוחב ב' אצבעות², ג) שיטת הש"ך (שם סק"ח) שפוסק לנהוג כהרוקח לחוש דמקום צוה"ג הוא בכל חצי העצם של פ"ב הנ"ל, שזה בערך ג' אצבעות' כמש"כ בדעת תורה למהרש"ם (פי' למ).

המנהג הקדום שלא לבדוק בצוה"ג – וכשיש

לקותא גמורה לא סמכינן על הבדיקה

ט' ובאמת שבכל הדורות לא נהגו כלל לבדוק בקביעות האם נפסקו הגידין, דהא סומכים בזה על החזקה דרובם כשרים (כמו שלא בודקים על רוב הדברים המטריפים דאין חייב לבדוק אחר טריפות וסמכינן ארוב כשרים ורק בריאות הבהמות אי' בשו"ע שחייב לבדוק היות שיש מיעוט

בבשר העוף, ובזה יש חילוק בין ההכשרים, שיש הכשרים שהנהיגו שיהא החיסון במקום החזה של העוף, ומעמם היות ששם הוא מקום שיש עובי רחב של בשר הרי עדיף לעשות שם החיסון, באופן שלוקחים מחט קצר (הקטן יותר מעובי הבשר) וכך אין חשש שיכנס המחט לתוך חלל הגוף, שאם יכנס לשם המחט הרי יש שם אברים פנימיים שכל נקב מטריף בהם ואין אנו בקיאים בבדיקת אלו האברים לראות אם לא נעשה בהם נקב, וכמש"כ הרמ"א בהרבה מקומות בהלכות טריפות.

טעם הנהגת ביד"ץ העדה"ח לעשות החיסון

ברגל ולא בחזה

ז' אמנם הגה"צ ר"מ בראנדסדארפער זצ"ל (והסכים עמו בזמנו גאב"ד ירושלים הגאון בעל מנחת יצחק זצ"ל) הנהיג בשחיטה של העדה החרדית שלא יהא החיסון בחזה העוף, מחששות שמא יחדור המחט לפנים החלל וכן מחמת שהעידו בפניו שיש עופות שמתים בעת שעושים להם חיסון בחזה (אף על פי שהם אחד מאלף), וש"מ שהוא מקום מסוכן שעלול להטריף העוף בקל, אלא הנהיג לעשות החיסון ברגלי העוף ששם אינו חמור כמו אברי החלל שנהיים טריפה על ידי נקב בעלמא.

ח. ז"ל הרמ"א שם, ומי שאינו בקי לשער ישער **ברוחב אצבע** בעוף ממקום שמתחילין (שם בשם מהרי"ל) ולעולם אין צומת הגידין למעלה מחצי עצם האמצעי (רוקח סי' תד). ע"כ.

ט. ז"ל ה"ט"ז שם, כתב רש"ל שזהו צודק לפי פרש"י שפירש בשור הגדול ד' אצבעות (שהוא דעה השנייה דסעיף ה') אבל לפי מה דקיי"ל י"ו אצבעות כדעת הרמב"ם (והוא דעה הראשונה בסעיף ה') לא יספיק אצבע ולכל הפחות בעוף ב' אצבעות עכ"ל. ע"כ לשון ה"ט"ז.

י. ז"ל הש"ך שם, ק"ק כיון דלעולם אין צומת הגידין למעלה מחצי עצם האמצעי א"כ מי שאינו בקי ישער לעולם בחצי עצם ולא ברוחב אצבע וכ"כ בסימני ת"ח כלל ס"ז דין י' בסתמא ושיעור ארכו של צומת הגידין הוא בעצם האמצעי מחציו ולמטה הוי צומת הגידין ומחציו ולמעלה לא הוי צומת הגידין עכ"ל (והוא דעת הרוקח סימן ת"ד והוא חולק אמהרי"ל דשיער ברוחב אצבע) ומשמע בסימני ת"ח שם דאפילו בבהמה אמרינן הכי, וכ"כ בת"ח שם דנראה לו דע"ז יוכל כל אדם לסמוך בין בעוף בין בבהמה (וכן משמע ברוקח סימן ת"ד) וכ"כ הב"ח דעל שיעור זה יש לסמוך בין בעוף בין בבהמה ע"ש. עכ"ל הש"ך.

ניכר – מיעוט המצוי של טריפות, וע"כ לכתחילה יש חיוב לבדוק, אך כשנראה לעינים לקותא במקום צוה"ג, אז כבר יש חיוב מעיקר הדין לבדוק אם נפסקו הגידין, ובזה כבר כתב הרמ"א (שם) שכשיש מכה ונצטר הדם בצומת הגידין אין אנו בקיאים בבדיקה (לראות שלא נפסקו הגידין) ויש להטריף העוף י"א, אלא שהש"ך והט"ז (שם) הביאו בשם המהרש"ל (והב"ח) שהכל לפי הניפוח, שרק כשיש רקבון ונראה שנימוח אז יש להטריף, אבל בשינוי מראה לבד מכשירים לגמרי וא"צ להתוך ולראות אם יש רקבון ונימוח י"ב, (אך טוב להחמיר ולעיין ע"י שיחתוך הנפוח), וכן כתב הש"ך בשם העט"ז שדוקא שנצטר הדם הרבה ואין הגידין ניכרים מרוב דם אז אין אנו בקיאים בבדיקה, אבל בקצת דם ואין נראה שום ריעותא בגידין אין להטריף, וצריך לזה שאלת וחקירת חכם (היינו שיבדוק בגידין וסמכין ע"ז).

המנהג המקובל עד עתה בשחיטה המהודרת דהעדה"ח

י] והנה ע"פ המקובל ביד המו"צים הרבנים הגאונים דהעדה"ח (שהרבה שנים יש בידם ההידור לבדוק בצוה"ג כדלהלן) וכפי שהנהיג זאת הגה"צ הגר"מ בראנדסדארפער זצ"ל כמוכא

בארוכה בספרו הגדול שו"ת קנה בשם (ח"א סי' מז, מה, מט), ותיקן בזה הסדר איך לבדוק ומה לבדוק, הרי כ"ז שלא נראה רקבון בשר ממש לא מטריפין, ואף במקום שנמצא שם איזו ליחה קרושה וכדו' סמכין בכה"ג על בדיקתנו להבחין אם נהיה עי"ז לקותא בגידין עצמם, וכמ"ש בארוכה הקנה בושם להוכיח שרק ברקבון גמור לא סמכין על בדיקתנו, אך כשיש ליחה ואפשר להסירה ולראות שלא נגעה במקום הגידין עצמם, בזה לא אסר הרמ"א לסמוך על הבדיקה.

הלבנונית שנהיית ע"י החיסון

יא] ובאמת הרי את החיסון הנ"ל אין עושים במקום הנ"ל של צוה"ג אלא ברגל העוף למעלה (בפרק א' דהעוף הסמוך לגוף העוף) ששם אין חשש טריפה. (שנהרין שלא יכנס המחט לחלל העוף כנ"ל). אלא שהשאלה שנתעוררה לאחרונה ע"י שגילו כמה רבנים ות"ח חשובים שהחיסון הנעשה ברגל העוף עושה שם שינוי מראה שנהיה שם במקום החיסון על גבי הבשר תחת העור כעין קרום צהוב-לבן (=לבנונית) ויש מהעופות ששינוי זה יורד אצלם למטה ברגל, בסמוך למקום צוה"ג מתחת לעור, והנה ענין

יא. ז"ל הרמ"א, ואנו אין בקיאים בבדיקת צומת הגידין של עוף משום דקשה לבדוק ובקל הוא נטרף ולכן בכל מקום דאיכא מכה במקום צומת הגידין אפילו אינו רק נפוח ונצטר הדם מאחר שהיה צריך בדיקה ואין אנו בקיאים בעוף הוא טריפה (מרדכי פרק בהמה המקשה וא"ו הארוך ואגודה והאחרונים). ע"כ.

יב. ז"ל הט"ז שם (סק"ח), ז"ל מסקנת רש"ל אכן הכל לפי הניפוח וצריך המורה קודם שיטריף שיחתוך הנפוח ויעיין בו שאם נראה מתוך הניפוח שיש בו רקבון ונימוח יש לחוש שנפסק א' מן החוטין אז יש להטריף עכ"ל, משמע דבלא רקבון אין איסור אפילו שנשתנה מראה הבשר מכמות שהיה. ע"כ.

ובש"ך (שם סקי"א) כתב וז"ל, וכתב מהרש"ל באו"ש ובספרו פרק המקשה ס"ס ט"ו אכן הכל לפי הנפוח וצריך המורה קודם שיטריף להתוך הנפוח ויעיין בו שאם נר' מתוך הנפוח שיש בו רקבון ונימוח ויש לחוש שנפסק א' מהחוטין אז יש להטריף עכ"ל, וכתב הב"ח אפשר דלא אמר הרב אלא בנפוח אבל בשינוי מראה בלחוד כמו בלו"א או ברוי"ן או גע"ל בכה"ג דאין שום לקותא ולא נפוח מכשירין לגמרי ואין צריך להתוך ולראות אם יש רקבון ונימוח מ"מ טוב להחמיר ולעיין על ידי שיחתוך כו' עכ"ל וכיוצא בזה כ' העט"ז וז"ל ונ"ל דוקא נצטר הדם הרבה עד שכמעט אין הגידים ניכרים מפני הדם אבל צרורות דם מועט למה נטריף כשאין רואים שום ריעותא בגידים שאם נבא להטריף כל הבאות לפנינו נפוחות וצרורות הדם אפי' מעט היינו צריכים להטריף רובא ורובא דרובא וזה אין נ"ל אלא צריך שאלת וחקירת חכם ירא אפי' בזמנינו נ"ל עכ"ל. ע"כ.

שבידיעה כללית סמכין על דעת הרופאים) והרי גם בעין אין נראה כאן ענין של רקבון אלא רק שינוי מראה בעלמא, וע"כ מובנים דבריהם ושיטתם שמועיקר הדין אי"ז אלא שינוי מראה בעלמא, (ולכן התירו בדיעבד אף אלו שלא בדקו עד הנה, דכנ"ל בשינוי מראה מעיקר הדין א"צ בדיקה), אך מהיות טוב הרי מכאן ולהבא הנהיגו עתה תקנה חדשה לבדוק כל עוף לראות אם יורדת הלבנונית למטה עד מקום האצבע שבסוף פ"ב (שהוא שיטת הרמ"א הנ"ל) ואם יורדת הלבנונית עד לשם זורקים העוף (וכנ"ל שיש צד חשש שלבנונית זו דינה כדלקת דהוי כרקבון וזוה לא מהני בדיקה), ואמנם הרבנים המערערים מוענים שהיות שישנם רופאים הסוברים שזו דלקת, הרי יש בזה ההלכה מה דאי' בהל' יוהכ"פ שצריכים להושיב הרופאים לדון בזה ביחד וללכת אחר דעת רוב הרופאים, וכן מוענים על תקנת הבדיקה החדשה דהעדה"ח שאי"ז מספיק, שהלא כנ"ל שיטת הש"ך (שכן הכרעת האחרונים) שמקום צוה"ג הוא בכל חצי העצם ולא רק באצבע האחרונה דהרמ"א,

במקום שיש עוד צד ספק המנהג למעשה בהרמ"א

יג] אך דעת הרבנים דהעדה"ח שאפשר בכה"ג לסמוך על הרמ"א דהנה כתב בלבושי שרד (כפתיחה להל' טריפות העצמות אות לו) שהמנהג למעשה הוא כדברי הרמ"א, ואף שהלבושי שרד עצמו מפקפק בתוקף על מנהג זה,

הלבנונית שנעשית אין ברור בהחלט מה היא (ויש בזה חילוקי דעות בין הרופאים עצמם) שיש החוששים שזו סוג דלקת וא"כ לדבריהם יש חשש דינה כרקבון (שע"ז כנ"ל מהרמ"א לא מהני בדיקה) אך י"א שאי"ז אלא תגובת העוף להחיסון ואין זו דלקת וא"כ דינה כשינוי מראה בעלמא שאף אין צריך בדיקה מעיקר הדין.

והאמת שע"פ תורה בכלל צ"ע אם יש לרופאים נאמנות לומר דעה בענינים של טריפות ודחלא כתב הרמב"ם (פ"י מהל' שחיטה הל' יב-יג) דבהל' טריפות לא משגיחים בדעת הרופאים כלל, אמנם מצינו בגמ' סנהדרין (דף לג) ובבכורות (דף כח) שסמכו חז"ל על עדות תודום הרופא אף בענין טריפות שבהמה שניטל הרחם שלה כשרה, ועיין בשו"ת חת"ס (יו"ד סי' קנה, וסי' קעה, ובאבה"ע סי' סא"ג) ובהידושו למס' נדה (דף כב ע"ב) שמאריך לברר שבאופן של ידיעה כללית בעלמא יש להם נאמנות עיי"ש בארוכה (ואכמ"ל).

תקנת בדיקה החדשה שהנהיגו הבריד"ח דהעדה"ח

יב] והנה הרבנים דהעדה"ח פנו לרופאים המובהקים שעושים את החיסון והם אמרו שאין חומר החיסון גורם דלקת אמיתי, שאדרבא כל החיסון נועד להוסיף בשמירת בריאות העוף, ומקובל חיסון זה אצל כל הרופאים כדבר המועיל ומסייע לבריאות ולא להביא דלקת שהיא היפך שמירת הבריאות (וכנ"ל מההת"ס

יג. ז"ל החת"ס שם, "ומזה שפטתי לאמת נכון הדבר שהרופאים נאמנים על דבר כללי ולא על גוף פרטי, על דרך משל שיאמרו שיש בטבע עולם שתפיל אשה משומא שיש לה בגופה כמין שערות ויבחושים אדומים, וזה נאמין שיהיה זה כן במציאות עפ"י קבלתם מהראשונים, וכמ"ש בשבת פר"ע פ"ה ע"א לא תסיג וכו' ע"ש, אבל להאמין להם שגוף הזה יש בו שומא, זה לא נאמין כי דמיונם כוזב, לכן אנו מנסים על ידי שנטיל לפושרין אם לא נימוחו, נהי אי ליבא עדות הרופאים דאיכא גופא בעולם המגדל שומא שמשיר שערות היינו מטמאים כדם יבש, מ"מ השתא שנועד לנו מהרופאים ע"ד כלל שיש כיצא בזה בטבע, אזי נאמר שגם בגוף זה יש לו שומא כיצא בו. ומה שאמרו הרופאים אשה זו יש לה שומא, הם העידו על אשה זו, אבל חכמים לא האמינו על אשה זו בעצם ואמרו תטיל לפושרין אם נימוחו טמאה ואם לאו טהורה, ומשו"ה אם יארע כן בזמנינו לא נצטרך תו לרופאים כי לעולם נטיל לפושרים. עכ"ל.

מ"מ גם הוא מסכים למעשה שבכל מקום שיש עוד צד ספק אפשר לסמוך על הרמ"א"י, וחלא בענייננו כנ"ל יש ספק האם לבנונית זו דינה כרקבון (שבזה לא מהני בדיקה) או דינה כשינוי מראה בעלמא (שבזה אפשר לסמוך על הבדיקה שרואים) וע"כ כיון שיש עוד צד ספק אפשר לסמוך על הרמ"א שכל זמן שלא נכנסה הלבנונית לאצבע האחרונה שבפרק הב' כשר.

מהחיסון אין לקותא במקום הגידין עצמם, דכשר אף אם לו נימא דהוי רקבון, אך האוסרים הביאו מדברי הדעת תורה למהרש"ם שמבאר דאין דברי הלבנו"ש האלו אלא לגבי מקום העליון של חצי העצם ששם יש ממש בשר, אבל לא לגבי מקום העיקרי – עובי אצבע דהרמ"א – ששם כמעט אין בשר ולטענתם אין זה שייך לדברי הלבנו"ש.

והמטריפים מקבלים לעיקר את החשש דהוי רקבון וא"כ לדידהו צריך שלא יכנס הלבנונית לכל חצי העצם כהש"ך, אך כנ"ל כיון שסו"ס אין בזה דברים ברורים ומוחלטים שהרופאים בעצמם נחלקים בזה, הרי מידי ספק לא נפקא, וכנ"ל במקום שיש עוד ספק אפשר מעיקר הדין לנהוג כרמ"א כמש"כ להלכה למעשה חלבושי שרד הנ"ל. זה תורף הענין – וממילא היוצא מכ"ז למעשה דמעיקר הדין יש להקל בזה אם לא נכנס הלבנונית למקום רוחב אצבע כדעת הרמ"א שאפשר לנהוג כוותיה בצירוף צד ספק נוסף כדברי

היוצא מכל זה למעשה דמעיקר הדין יש להקל ויש מקום לחדר ולהחמיר
יד] עור הוסיפו הגאונים המתירים לבאר שאפי' ברקבון עצמו אי' בלבושי שרד (הל' טרפות העצמות סי' ו' סו"ס יג) שכתב וז"ל, ונ"ל דה"ה אם רואה קצת רקבון בעובי הבשר ומעמיק יותר בעובי הבשר וכלה שם הרקבון קודם הגיעו אל המקום אשר שם צ"ה סמוך לעצם באופן שבמקום צ"ה הבשר בריא כשר, וא"צ לבדוק צ"ה כלל, עכ"ל. וה"נ בענייננו, שמתחת הלבנונית שנהיית

יד. ז"ל הלבושי שרד שם, ולענין שיעור צומת הגידין בעוף, כ' רמ"א (בסי' נ"ה ס"ט) וז"ל, ומי שאינו בקי לשער בעוף ישער ברוחב אצבע ממקום שמתחילין (היינו שאין צומת הגידין בעוף רק משך אצבע בתחתית השוק והיינו בעוף דק אבל בעוף גס שני האצבעות כ"כ האחרונים ז"ל) ולעולם אין צ"ה למעלה מחצי עצם השוק עכ"ל (הרמ"א). ול' זה אינו מובן כי ארכביה אתריה רכשי ושיעור הראשון דאצבע הוא במהרי"ל ושיעור השני הוא ברוקח ומשמע דרמ"א ס"ל דלא פליגי ואין אנו יודעין אם להחמיר ס"ל דל"פ ר"ל דהיכא שאין כל השוק ארוך שני אצבעות מחמירים לשער באצבע והיכא שהשוק ארוך יותר מב' אצבעות מחמירים לשער בחצי עצם. או אפשר דלהקל ס"ל דלא פליגי דהיכא דאין השוק ארוך שני אצבעות משערין בחצי, והיכא דארוך יותר מב' אצבעות משערין באצבע. והש"ך מסיק לשער תמיד בחצי עצם בין להחמיר בין להקל. אכן האחרונים הנהיגו לשער בעוף קטן אצבע ובעוף גדול ב' אצבעות, והיינו להקל, דהיא דהשוק קטן מב' אצבעות פשיטא דמשערין בחצי וכמו שהביא הש"ך בשם כל הפוסקים, דעל שיעור זה יוכל כל אדם לסמוך רק שלהקל משערין באצבע בעוף דק, וב"א בגדול, וכ"כ פ"מ, אך בדברי כולם ניכר שאין המנהג זה כ"כ ברצון חכמים רק שתקו למנהגם ולא מיחו כיון שיש להם על מי לסמוך דהיינו אמהרי"ל, אכן בתשו' ב"ח החדשות שנדפסו מחדש (בסי' יז) בתשו' מהט"ז צווח ככרוכיא על זאת, ודעתו ג"כ כהש"ך שאין לשער רק בחצי עצם, ולבי אומר לי דאי הוי חזי דברי הט"ז האלה לא הוי שתקו למנהג זה כי מי יבא אחרי המלכים האלה הט"ז והש"ך שמשכימין לדעת א' ובתראי נינהו וטעמיהו מסתבר, ודעת רמ"א ג"כ לא נודע אם להקל אמרו אם להחמיר, וצ"ה הם איסורא דאוי, א"כ עכ"פ אין לנו לזוז מדברי הש"ך והט"ז לשער בחצי עצם בין להקל להחמיר. לכן אף שנתפשט כך המנהג אנו שזכינו לראות דברי הט"ז בזה מכאן ולהלאה חושבני שאין לזוז מדבריהם. אלא **דמ"מ מאחר שכבר נתפשט המנהג לכן במקום שיש עוד איזה צד היתר בעולם אף דלא כהלכת' נעשה כפי המנהג**, אבל במקום שאין עוד צד היתר לא נזוז מדברי הש"ך וט"ז. וגם שראיתי בלקט הקמח (סי' נו) בשם תשו' דבר שמואל לפסוק לנהוג כהש"ך ט"ז הנ"ל. בדרך זה צריך לדון דדוקא היכא שיש עוד צד לסמוך על המנהג לא זולת ומינה לא תזוז. עכ"ל.

ביאור ההידור לבדוק תמיד בצוה"ג

טז] והוסיף (בדרך אגב) לומר דבר חידוש שאשכחן בענין הבדיקה דצומת הגידין, שהנה מלבד הבדיקה החדשה שהנהיגו עתה הביד"ץ דהעדה"ח בגלל הלקותא דהחיסון כנ"ל, הרי כבר נוהגים הרבה שנים בשחיטה המהודרת דהעדה"ח (וכן בכל השחיטות המהודרות) לעשות בדיקה בצוה"ג, אף כשאין נראית שום ריעותא שם מבחוץ (דבמקום שכבר יש ריעותא אמיתית לא מהני הבדיקה כנ"ל), וזה ע"פ מה שטען ועורר בזמנו הגר"מ בראנדסדארפער זצ"ל (ולאחלה"ה הרב רובין שליט"א בספרו עמודי שש) שבימינו ענין טריפות בצוה"ג הוא מיעוט המצוי (מחמת שינוי בצורת גידול העופות בזמנינו מכלל הדורות, שמגדילים אותם באוכל מרוכז המגדלם מהר, באופן לא טבעי, וכך גודל גופם אך רגליהם אין גדלות ואין כח ברגליהם לשאת את גופם, וכן אין ניתן להם להסתובב חפשי אלא צריכים לעמוד בצפיפות כל הזמן על רגליהם) וע"כ יש חיוב בדיקה אחריו כמו שא"י בפוסקים לגבי חיוב בדיקת הריאות היות שהוא מיעוט המצוי [ודעת רוב הפוסקים כדעת השו"ת משכנות יעקב (יו"ד סי' יז) המובא להלכה בדרכ"ת (סי' לט) שמיעוט המצוי הוא חלק אחד מעשרה (10%), (והשבט הלוי, ח"ד סי' פא, יש לו שיטה אחרת בזה עיי"ש¹), ורוב הרבנים כהיום נוהגים כהמשכנות יעקב].

הלבושי שרד הנ"ל, אלא שיש מקום להדר ולהחמיר (למי שדרכו להמנע מכל דבר שיש בו חשש אף אם מותר עפ"י הלכה) ולחוש לדעת הש"ך שיש לבדוק כל מקום צוה"ג עד חצי העצם.

כל הנ"ל הוא רק אם ממושיכים בשיטה דבודקים העופות

טז] וכל זה, הוא אם ימשיכו בתיקון הנ"ל לפתוח כל עוף במקום השוק ולבדוק אם נמשכת הלבנונית עד למטה למקום צומת הגידים ולהשליך העוף אם אכן מגיעה הלבנונית עד למקום אצבע מצומת הגידים, שאם מקפידים על כך הוא כשר למהדרין לשיטת הרמ"א. אבל אם יחזרו לדרך הראשונה שלא יפתחו את שוק העוף כלל וימכו על כך שבלבנונית זו אין חשש כלל, אזי צ"ע מה הדין בעופות הללו, שהרי לדעת כמה רבנים ולהבדיל רופאים, זוהי דלקת, שכן אם הזריקו לעוף שלא כהוגן יכול הדבר לפעמים להזיק לגידים, ואם כן אפשר שישנה שאלה בעוף זה גם לשיטת הרמ"א אם הגיע לתוך מקום האצבע.

והנה לומר שבוודאות אין זו רעותא כלל ואין חשש חיזוק כלל, ולא צריך להטריף אפילו כשמגיע למקום צומת הגידים ממש, צריך בירור גדול לדינא, ואם ינהגו כן יהיה ניכר הדבר בעופות שלא יראה החתך בשוק, ואזי צריך לברר דעת רבותינו הגה"צ הבד"ץ בעניין זה.

טז. ז"ל השבה"ל שם, ואמנם המשכנות יעקב הרבה להשיב ע"ז, ודעתו הג' דאף בדבר שמיעוטו אינו ודאי איסור רק ספק איסור, חיוב בדיקה במיעוט המצוי מעיקר הדין, והרא"י מהלעטת אווזות שכ' הרמ"א דיותר טוב ה' שלא לבדוק דחה שהרמ"א לא כתב כן רק לברור רע במיעוטו ור"ל דיותר טוב שלא לבדוק הושיטין כלל, ולסמוך על עיקר דין דאורייתא דאזלינן בתר רובא גם במיעוט המצוי, מלבדוק ולסמוך עצמו על שיטת הסוברים דניקב מצד אחד כשר ולא חיישינן שמא הבריא דהוא קולא גדולה במקום שמונה לפנינו בודאי ספק טריפה דאורייתא. וסיים המשכנות יעקב אחרי אריכת דבריו דמיעוט המצוי והוא בטבעו של עולם בררנו כשמלה ובראיות גמורות שדין גמור וחובה גמורה לבדוק אחריו לדברי הכל, ואף אחרי ספק איסור, ואין מועיל בזה רובא וחזקה וס"ס לבטל הבדיקה, ויפה צווח הפמ"ג (סו"ס מ"ו) על משליכי הדקין של בר אווזות, וזה קיצור שיטת המשכנות יעקב לענ"ד. אלא דיש לי צ"ע רב בדבריו להלכה שכ' עוד וכבר נתבאר עד היכן יקרא מיעוט המצוי מהך דגבי יין קוסס כמש"ל והוא חלק אחד מעשרה, - ונמשך אחריו בס' ד"ת יו"ד ל"ט ס"ק ג' שהביא משמו דאם נמצא במקום ההוא שנטרף

הכרעת בעל המנח"י לבדוק צוה"ג שלא במקומו האמיתי

יין אמנם בזמנו היו מגדולי העדה"ח שלא רצו להנהיג חומרא והידור זה של בדיקה בצוה"ג, ולמעשה מה שהונהג בזה (ע"פ הכרעת

הגאב"ד המנחת יצחק זצ"ל) לבדוק הגידין בפרק ג' דהעוף סמוך לאצבעות הרגליים, ששם אפשר בקלות לראות על תשע גידין האם הם שלמים (ששני הגידים הנותרים מהי"א אין יורדים לשם), ובמקום צוה"ג גופא עושים משמוש באצבעות

חלק א' מעשרה מהנשחטין נקרא מיעוט המצוי - ולדידי יש לעיין בזה טובא, דהנה עיקר ראית המשנות יעקב על יסוד חיוב בדיקה במיעוט המצוי הוא במשנתו גיטין ל"א ע"א המניח פירות להיות מפריש עליהן וכו מפריש עליהן בחזקת שהן קיימין וכו' וקתני סיפא בז' פרקים בשנה בודקין את היין בקדים של מוצאי חג וכו' ובשעת כניסת המים לבוסר, ובודאי אין רוב ואף מחצה מחמיצין, ושיעור המיעוט להחמיץ ג"כ מבואר במשנתו דב"ב צ"ג ע"ב דתנן המוכר מרתף לחבירו מקבל עליו עשרה קוססות למאה ש"מ דטפי מהכא אין דינו להתקלקל הרי שיעור יין להתקלקל הוא עשר למאה, ושמעינן מינה דשיעור מיעוט המצוי כזה כבר חייב בבדיקה, ומזה קבע הגאון משכנות יעקב להלכתח דדוקא שיעור עשר למאה נקרא מצוי גם לענין טריפות ובזה חייב לבדוק והיינו דבפחות מעשר למאה לא נקרא מיעוט השכיח ופטור מבדיקה. ולא זכיתי לעמוד על דבריו הק' - לא הראי' מג' פרקים בודקין - ולא קביעות מיעוט מצוי על עשרה למאה דוקא - דהא בהאי דג' פרקים בודקין כ' הקדמונים משום דבאותן זמנים רגיל היין להחמיץ, וא"כ אין הנדון דומה לרוב שיש מיעוט המצוי נגדו אלא דמ"מ אינו ידוע במה ומתי נולד הריעותא של מיעוט המצוי, משא"כ ביין כיון דאיכא קביעות זמן על הולדת הריעותא, א"כ ה"ז כנולדה ריעותא לפנינו, וכבר כתבתי דנולד ריעותא חייב בבדיקה לכו"ע ואין זה ענין לבדיקת מיעוט המצוי. ועוד עצם חמיצת יין אינו דומה במציאותו לשאר מיעוט המצוי דביין זה בטבעו ובעצמו שאינו משקה ענבים להיות יין אלא חומץ, והרבה יינות עוברים בטבע מעבר היין לחומץ וא"כ עלול לזה יותר מכל שאר השתנות משוב לרע כגון טריפה וכיו"ב שנהי שמטבע נולדים כמה אחוזי טריפה, מ"מ אין זה כ"כ להיות פושט צורה ולובש צורה כמו המעבר מייין לחומץ, ובפרט בימים הקדמונים וע"כ חיובו בבדיקה יותר. מ"מ גם אם נקבל עצם הדמיון מחמיצת יין לשאר מיעוט המצוי שדימה המשכנות יעקב מ"מ השיעור של עשרה למאה שהוציא משם לא ידעתי כלל דמשם אין ראי' רק דבעשרה למאה נקרא מיעוט מצוי וכבר חייב בבדיקה אבל לפטור מיעוט שכיח שהוא פחות מעשרה למאה לא שמעינן כלל מהתם, ולדרכו צ"ל שהי' ברור לראשונים דבכ"מ שהוזכר דין מיעוט המצוי יש עכ"פ עשרה למאה לא פחות באחוז דהיינו המתולעים בתמרי דכזה חולין נ"ח - וכן ברסוק איברים בחולין נ"א צ"ל דעשרה ממאה עכ"פ מתרסקים בשעת לידה והוא דוחק עצום נגד הסברא - וכן לענין רוב מצוים שחיטה מומחים שכ' הרמב"ן דצריך לבדוק משום מיעוט המצוי צ"ל דעשרה ממאה המצויין בשחיטה אינם מומחין, וכיו"ב במש"כ תוס' יבמות ל"ו עב דטעם של רשב"ג דכל שלא שהה שלושים יום באדם נפל הוא מטעם מיעוט המצוי, א"כ צ"ל דכל עשרה למאה נפלים הם דפחות מזה אינו בגדר מצוי לדעת המשכנות יעקב, והוא רחוק וכל כה"ג הי' לן לרבותינו הראשונים לפרש עיקר זה שהוא היסוד הגדול בחיוב זה של בדיקת מיעוט המצוי. אבל מה שיראה לענ"ד דענין מיעוט המצוי היינו שהופעת המיעוט ומציאותו הוא מצוי הרבה דכל רוב בהמות שבעולם ובכל מדינה ומדינה מוחזקים במיעוט טריפות מחמת סירכות הריאה, וכיו"ב לענין ושיטין בס' ל"ג - וכיו"ב לענין רוב מצויין אצל שחיטה - וכיו"ב לענין ריסוק איברים דבית הרחם, ולעולם אין רוב כשירות בלי מועט טריפות והמועט מלווה את הרוב בכל עת ובכל מקום, והוא הוכחה שזה טבעית מציאותו לגדל רוב כשירות ומיעוט טריפות, וכן מלשון הר"ן הג"ל לענין בית הרחם שכ' וז"ל איכא למימר דודאי פשיטא לן דברובא ליכא ריסוק איברים אלא מיהא אי מיעוטא דמתרסקי בשעת לידה הוי מיעוטא דשכיח וכו' ומש"ה קמ"ל דמיעוטא דמתרסקי בשעת לידה מיעוטא דלא שכיח וכו' עכ"ל הר"ן, דמה דקאמר הר"ן דאי מיעוטא דמתרסקי הוי מיעוטא דשכיח, דאין מה שהוזכר מיעוט מחייב שיהי' גם שכיח לדעת המשכנות יעקב ששכיח נמדד באחוזים של עשרה למאה, אבל למ"ש א"ש דאם נניח שיש מיעוט מתרסקים מחמת בית הרחם הוי מיעוט שכיח בטבע העולם וכל רוב לידות רגילות מלוות במיעוט לידות שגורמות רסוק איברים, ומדחה לה שנהי שיש תופעה זאת מ"מ אינה שכיחה כלל (אבל סתם טריפה יתכן שאין הופעת המיעוט כלל, רק לעיתים רחוקות, וגם לא בכל מדינה ומדינה) וכו'. עכ"ל הרב שבה"ל זצ"ל. ועיי"ש שהאריך להוכיח כן מהרמב"ן ועו"ס.

סברת החת"ס כד הוי טליא וגערט רבו בו ע"ז
יח] ובזה יש לציין דבר פלא (עיינן בספר עמודי שש שהביא דבר זה) שכתב החת"ס בשו"ת (יו"ד סי' נ') שרצה לומר בצעירותו שמקום האמיתי דטריפות צוה"ג הוא בפרק ג', ואח"כ כשהוכיחו רבו ר"נ אדלר וגער בו על סברתו זו חזר בו והודה שסברתו היתה טעות^{טז}.

ואף שלמעשה חזר בו החת"ס מסברתו והודה לכל הפוסקים שמקום טריפת צומת הגידין הוא בסוף פ"ב, מ"מ הוא דבר פלא לראות שההנהגה למעשה הונהגה (בבד"ץ העדה"ח) כסברתו בהו"א דהחת"ס, ויש בזה בחי' של דברי חז"ל בירושלמי (פ"ט דברכות ה"ה) שאף "כדבייא דאורייתא טבין", היינו שאף סברתו בהו"א של החת"ס שחזר בו והודה שהוא טעות מ"מ אף בזה יש נקודת אמת שלמעשה שם הוא המקום שאפשר לבדוק בקלות את טריפת צוה"ג (כנ"ל שמשם אפשר להוכיח גם על מה שלמעלה משם), וכן היא ההנהגה למעשה בעשרות השנים האחרונות.

ויש לקשר לזה את מש"כ החת"ס עצמו (תורת משה פר' בחוקתי) וז"ל, (עה"פ ועין השדה

להרגיש אם יש שם לקותא, והיינו שאף שבאמת מקום זה (של פרק ג') אינו מקום הטריפה של צוה"ג שהוא כנ"ל למעלה בסוף פרק ב' דהעוף, מ"מ סומכים על הבדיקה של פרק ג' שאם נמצאים שם הגידין שלמים הרי סמכינן שגם למעלה משם שלמים הגידים (שרק מיעוטא דמיעוטא יכול להיות שלמטה יהיו שלמים ולמעלה יהיו נפסקין, והיינו כנ"ל שיש ב' גידין שאינם נראים למטה ויש חשש שנפסקו שני גידין אלו, אך למיעוטא דמיעוטא לא חיישינן), והנה ישנם הכשרים אחרים מהודרים (הרב לנדא והרב רובין) שבדקים העופות במקום האמיתי בצומת^ג, וטוענים שבזמנינו גם המנח"י היה מודה שיש לבדוק במקום האמיתי שנהיה היום יותר אחוזה טריפות בצוה"ג מבזמן המנח"י, (כמשי"כ הרב רובין בספרו עמודי שש על יו"ד סי' נו, במהדורה החדשה בתשובות שבסוף הספר), אך כנ"ל מנהג העדה"ח לסמוך על הכרעת המנח"י הנ"ל, והם סוברים שהיות שבדיקה במקום הנ"ל היא בדיקה שקל לעשותה כראוי היטב ואפשר מדינא לסמוך עליה (בצירוף בדיקה במשמוש בידים למעלה במקום צוה"ג) הרי עדיף לעשותה שם מלעשות הבדיקה בצוה"ג ששם קשה יותר לעשות הבדיקה כראוי.

טז. ז"ל החת"ס בתשובתו שם, אמת הוא בדידי הוה עובדא כד הוינא טליא בהיותי יוצק מים ע"י רבותי הקדושים נוחי נפש זצ"ל למדתי הלכה טריפות ובהגיעני להלכות צומת הגידין וראיתי פי כל הנביאים מתנבאים בסגנון אחד שהצומת הן במקום חבור השוק עם הרגל, אמרתי זה א"א להיות כ"א מקום חבור הרגל עם הפרסות והארכובה היא הקרסולים שקורין קנעכ"ל בל"א, ובעוף הוא מקום חבור הרגל אל מקום האצבעות, וסדרתי לי ראיות ברורות, א' ממקום חליצה שצריך להיות נקשר על השוק, ש"מ שזה נקרא שוק ופרסה התחתונה נקרא רגל, יעויין פ' מצות חליצה (ק"ג ע"א פסקא מן הארכובה ולמטה וכו'). ובפסוק (שופטים ט"ו ח') שוק על ירך, פירש"י עפ"י תרגום הולכי רגלים רוכבי הסוסים, ש"מ רגל נקרא שוק ומקום מושב נקרא ירך, א"כ מקום חבורם בארכובה נקרא חבור הירך עם השוק שקורין קני"א בלשון לע"ז ואשכנז, ואיננו חבור שוק עם הרגל. וידוע בלשון הקדש נקראו בתי שוקיים אותן קנכל"ש שלובשין על הרגלים התחתונים, ואינן שלובשים על מקום המושב נקראו מכנסיים לכסות בשר ערוה, א"כ מוכח שזה הרגל נקרא שוק. מכל הלין ראיות היה נראה בפשיטות כי כאן הוא מקום צומת הגידין. וילדות היתה בי והעזתי פני להציע כן לפני רבי, וגער בי להוציאני חלק מבלי משים לדחות ראיותי כלל, כי היה נראה לו אפקרותא להרהר ח"ו על דבר מקובל, וע"י כך לא חש להשיבני על קושייתי ולתרצה, עד שהאיר ה' עיני בתוס' מנחות (ל"ז ע"א ד"ה קיבורת) שהעלו דשוק של אדם איננו שוק של בהמה, ואמרתי ברוך שבחר בהם ובדבריהם, ועיין בירושלמי (נדה פ"ב ה"ז) דמייתי רב"י בי"ד (סי' רמ"ב) ופירושו בהגה' החדשים (שם אות ד'). ודי בזו לחכם ומבין כמותו. עכ"ל.

כנ"ל), כגון מהשגחת הרב לנדא, הרי אם קונים הבשר בחנות בעיר אחרת שלא בירושלים ומביאים אותו לירושלים שלא לצורך מסחר אלא לאכול לעצמם אין בזה חשש, וכן אף אם קנו בעיר זו וכבר בישלו הבשר הרי מותר בדיעבד, וכמש"כ שני התרים הללו הגרש"י הירש שליט"א (תלמיד הגרמ"א פריינד) בספרו מרא דשמעתתא (עמ' קנח) בשם רבו.

אך לגבי לקנות משאר השגחות בחנויות בירושלים הרי יש בזה נידון של איסור (בלשון מושאל) "שחומי חוץ", וכדאשכחן בשו"ע (יו"ד סי' א סי"א) וז"ל, "אם הטילו הקהל חרם שלא ישחוט אלא מבח ידוע ושחט אחר י"א ששחיתתו אסורה", ע"כ. וחזינן שיכולים הקהל לעשות חרם לאסור שחיטה אחרת, שעפ"ז היה המנהג בחו"ל בהרבה קהילות להכריז ולעשות תקנה לאסור להכניס בשר שנשחט במקו"א שלא ע"י שחיטת הקהילה, ועיין מנחת יצחק (חי"א סי' נא) שמאריך לבאר מעמי ותועלות תקנה זו וסובר שם שאפי' בלא תקנה וגזירה מושבעין ועומדים כאו"א על איסור השגת גבול שלא לפרוץ גדר הכשרות. עיי"ש. [דהנה בשבות יעקב (יו"ד סי' נח) כתב נגד תקנה זו הגורמת לריבוי איבה וכו"ל, ובשו"ת אריה דבי עילאי (סי' א) כתב דאין ביד הרב לכופ את הקהל

השדה יתן פריו], "הארכתי לפרש מתניתין כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה ר"ל תלמידים העוסקים לשמה בעיון ומפלפלים בהלכה ולבסוף נדחו דבריהם מ"מ הקב"ה כותבם לזכרון למען לא יהי' יגיעתם לריק, ושעל זה נאמר שנים שעוסקים בתורה אז נדברו יראי ד' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע ויכתב בספר זכרון לפניו, דהרבנותא הוא שאפילו אותו שמעיה יזכרו דבריו בספר החיים למעלה, והיינו זוכה לדברים הרבה שאפי' הדברים שאינם צודקים זוכה בהם, והיינו אם בחוקתי תלכו שתהיו עמלים בתורה אז ועין השדה אילן סרק יתן פריו שאפי' הסרק שאין פריו צודק מ"מ יתן פריו". עכ"ל. וה"נ אף שדברי החת"ס נדחו, מ"מ דבריו נשארו ונתקיימו לזכרון, שכן היא ההנהגה למעשה בעשרות שנים האחרונות וכנ"ל.

ב' החיתרים והגרמ"א פריינד זצ"ל בחשש "שחומי חוץ" – ומעמי ותועלת תקנת איסור זה ימ' והנה אלו הדברים בירושלים עיה"ק הרוצים להדרר לעצמם שצריך בדיקה במקום הצוה"ג עצמו (שזה אין בכד"ץ העדה"ח) ורוצים לקנות בירושלים בשר מהכשרים אחרים הבודקים בצוה"ג עצמם, (וכן אין עושים החיסון כרגל אלא כהזה

יז. ז"ל השבו"י שם, שאלה. מרב א' יניק וחכים וז"ל הנה מחודשים מקרוב באו איזה רבנים שהנהיגו בקהלתם להכריז שכל בשר המובא ממדינ' כאלו אוכל בשר טריפה ולאסור אפי' הכלים שנתבשלו בתוכו הבשר אי שפיר עבדי ויש להם על מה שיסמכו כי לא ראיתי רבני קשישאי שהנהיגו כן ע"כ יורני רבינו אי שפיר עבדי או לא. ובסוף התשובה כתב, אבל לאסור דרך כלל הבשר של בני המדינ' והכפרים ולאסור אפילו כליהם זה ודאי איבה גדולה היא ויש לחוש לאיבה וכמה חששות כאלו אינם בכלל היהודים ויוכל עי"ז לבא לידי כמה תקלות גם בעין יעקב הגדולים שם בחגיג' גבי הא דר' יוסי כתב וז"ל למדתי מכאן לדור הזה שאנחנו בתוכו תשוב' בעדינו על מה שאנו מקילין בדברים רבים הדומין לאלו לסלק ממנו איבה ושנאה עכ"ל, גם מאבותי ורבתי הגאונים אשר בארץ המה ועודנו חיים גם מבית מו"ח זקני הגאון מהר"ש זצ"ל ואחריו בנו חמי הגאון מהר"ו זצ"ל וגיסו הגאון מהר"א זצ"ל לא שמעתי כזה וכן נוהג גיסי כ"ש הגאון מהר"ד אופנהיים נר"ו אשר ישיבתו קבוע בק"ק פראג על כן בני כלך מדרך זו כי כל המשנה ידו על התחתונה ויהי' להם מה שלהם ובודאי כוונתם לשם שמים מ"מ אקוה כשיגעו דברים אלו לפניהם שיחזרו מדבריהם, אף שקטנם עבה ממתי כי מודים דרבנן היינו שבחייהו, וכהא דרבא דאוקי אמורא עלה ודרש דברים שאמרת לפניכם טעות הן כי תלמידי חכמים את והב בסופה וראוי לכל ישראל להיות כאיש א' בענין אכילה ושתייה ולא להבדל כהבדל ישראל מהם כי אין לעשות אגודות אגודות. ע"כ.

נגררים אחרי הקהילה הראשונה הקבועה שבעיר.

דעת האמרי אמת והבעלזער רב ועוד בזה, והדעות השונות בענין הנ"ל בזמננו

כא] אמנם יש מגדולי ישראל כהאמרי אמת והבעלזער רב זי"ע ועוד, שסברו שאין בכוחם לתקן תקנה זו בירושלים, והיינו שמעת שהגיעו הרבה קהילות שלימות (ולא סתם אנשים בודדים) לירושלים מכל העולם הרי אין ירושלים שייכת לקהילה אחת דהעדה החרדית בלבד, וא"כ סברו שאין בכוחם לתקן תקנה זו, וכדאי' בגמ' יבמות (דף יד ע"א) שכי' ב' בתי דינים הקבועים בעיר אחת אין בזה חשש של לא תתגודדו, עי' במג"א הל' ספיה"ע סי' תצג סק"ו, (ובשו"ת דברי יואל ח"א סי' י' הביא ראייה לשיטתם ממשנה בב"מ ואכמ"ל), אבל הרה"ג הגדול ר' פנחס עפשטיין זצ"ל חלק על כך וסבר דהבדל"ן שיש לו דין של ב"ד דירושלים, ואפילו כל ציבור שמגיעים לכאן הרי הם בטלים להבי"ד, וסברתו יסודה בהמובא בשו"ת אבקת רוכל להבית יוסף (סימן רי"ב). ואף אי נימא כהשימות שיש בכוחם לתקן תקנה זו הרי אי' בשו"ע שם שאם נתבטלה התקנה כל השוחטים בחזקת כשרות (וכלשון פסקי מהרא"י סי' קעח שהוא מקור האי הלכתא כמצויין בהגהת הרמ"א "שאם נתבטלה התקנה ממילא שלא החזיקו בה לקיימה

להנהיגם לאסור את המותר משום גדר וסייג, ורק במקום שיש פוסקים האוסרים אף שאין הלכה כמותם יכול הרב דמתא לפסוק כמותם משום גדר וסייג, וביד אפרים (סי' א סי"א) כתב דאף להשבות יעקב שאין ניה"ל בתקנה זו הוא דוקא בסתם אבל בידוע לו שבשאר שחיטות שמסביב יש בהם חשש שאינם בקיאים או שהם קלי הדעת תבא ברכה על המורה הבא לגדור בעירו, והאריך בזה המנח"י בתשובה הנ"ל לבאר ב' הטעמים למקומות שנהגו לאסור שחומי חוץ, א. כדי להסיר מכשול, שלא יכשלו בבשר נז"ט אם יהיו כחומה פרוצה להביא ממקומות שונים שאין אנו יודעים מיב ההשגחה שלהם, ב. שלא להפסיד הכנסת הקהילה, שבהכנסה זו מחזקים גדרי התורה והקדושה שבעיר וכו' י"ח].

יסוד שיטת גדולי העדה"ה שגזרו איסור 'שחומי חוץ' בירושלים עיה"ק

כ] ועפ"ז אסרו כמה מגדולי רבני העדה החרדית זצ"ל ח"ה הגר"פ עפשטיין והמנח"י והגרמ"א פריינד ובית דינם כמובא בספר מרא דשמעתתא (שם) שלא לקנות בשר משחיטה אחרת בירושלים עיה"ק [שסברו שע"פ דין תורה יש בסמכותם לגזור גזירה ותקנה זו על כל יושבי ירושלים ויסוד שיטתם על פי מה שכתב מרן הב"י בשו"ת אבקת רוכל (סי' ריב) שכשניתוספו תושבים חדשים לעיר כולם

יח. ונעתיק קצת מלשון המנח"י שם, ואחרי אשר נתוודע לנו כל הנ"ל יסודי האיסור של שחיטת חוץ, היכא דגזרו על זה, מאיזה טעמים שהוצרכו לזה, נראה ברור, דהוצרכו לזה רק לחזק האיסור, ולפסול השחיטה אם עברו על זה, אבל פשיטא, דאף בלא שום גזירה, המה מושבעין ועומדים כל אחד ואחד, על איסור השגת גבול, ושלא לפרוץ גדרי הכשרות, אם לא שמתחילת התיסודות הקהילה היו נהוגין להביא בשר ממקום אחר, ולא מחאו על זה, דאז אין לאסור משום השגת גבול, אבל אם כבר נהגו שלא להביא ממקום אחר בכולו או במקצתו, בודאי אסור גם מעיקרא דדינא. וביותר נראה דעיקר גזרת שחיטת חוץ באותן המקומות, הוצרכו לזה, רק היכא שהיחידים נהגו כן לקנות בשר במקום אחר (ולא משום הידור אחרי כשרות טובא), ובזה ה' מקום לטעות ולומר, כי כל איש בע"ב על מעותיו ויוכל לקנות בכל מקום שירצה (אך לדינא אינו כן כדלהלן), אבל לא יעלה על הדעת, להתיר לסיטון ממקום אחר, לבוא לקהלה אחרת, ולמכור שם למקולין ולחניות לפרוץ גדרי הכשרות כדלהלן, ולהשיג גבול שגבלו ונהגו כן מקודם, אשר ע"ז בנוי כל יסוד הקהלה. ע"כ.

לפעמים יראה הרואה שכל הגידין שרואה לעיניו הם שלמים ולא שם לבו שיש עוד ה' גידין נסתרים שאותם לא ראה ויתכן שהם נפסקו, ובזה פירש מורנו את מח' הרמ"א והש"ך, האם יש לנהוג כהרוקח לחוש למקום הצוה"ג בכל חצי העצם, או שמספיק רוחב אצבע, והיינו דנראה מלשון הפוסקים דגם הרוקח מודה דמעיקר הדין אין מקום צוה"ג בכל חצי העצם, אלא שחושש הרוקח להחמיר במי שאין בקי כדי שיצא מידי הספק, והיינו שנחלקו כמה יש לחוש על הה' גידין הנסתרים והנעלמים הנ"ל.

עבודת הבידורים שייכת לכל אחד מישראל

כג] וביאר בזה בהקדם המובא לעיל מפרקי הנאזר שצומת הגידין מרמוז על החיבור והצימות של החלקים שבעם ישראל, והנה ידוע בקבלה שענין ומנין י"א הוא כנגד עבודת הבידורים [כדאי' ברש"ש (נה"ש דף כה ע"ד הקדמת פטום הקטורת), וכ"ה בתו"ח (דף פא ע"א), ובסידור האריז"ל – ר' שבתי, (על תפילת פיטום הקטורת), שי"א סממני הקטורת הם מבררים ומעלים הניצו"ק שבין הקלי', שהיא העבודה הגלויה של כאו"א מישראל שמבכר בעבודת ה' שלו את הטוב מהרע, ומעלה את הטוב ודוחה את הרע ובזה מתקן כל התיקונים, וע"כ י"א גידים הם נגלים ונראים בקל לכל, לרמוז שזו עבודה גלויה שניתנה לכל, שכל אחד מישראל יש לו עבודה זו של הבידורים, [שבבעבודת הבידורים תלויה הגאולה כדאי' באריז"ל (עיין מקד"מ על זוה"ק פר' פקודי דף רכו ע"ב) שכשתגמר עבודת הבידורים ויתעלו כל הניצוצות הקדושים נזכה לגאולה בב"א].

ה' גידין הנסתרים מרמזים על עבודת הצדיקים הגדולים שבסוד הייחוד והדבקות הנסתרת והנעלם

כד] ואמנם יש עוד ה' גידין נסתרים ונעלמים שיש לומר שמרמזים על בחי'

אע"פ שמכוער הדבר ויש עונש בדבר שרבים נמנים לדבר מצוה ולעשות גדר וסייג וחוזרים ומבטלים ע"י אהבה או תגר וקנאה, מ"מ כל השוחטים בחזקת כשרות כבראשונה". וע"כ ישנם רבנים (אף מרבני העדה"ח) הסוברים שבימינו כבר אין נוהגת תקנה זו. לוכן היה לגבי העיר ב"ב שמתחלה אסר בתוקף מרן בעל שבט הלוי זצ"ל להכניס שם בשר משהיטה אחרת, מטעם איסור הנ"ל, ואחר כעשר שנים ביטל איסור זה, היינו מחמת שראה כנ"ל שנתבטלה התקנה ממילא, שלא החזיקו בה לקיימה].

ובפרט לגבי השגחת הרב לנדא הרי שמענו מכמה גדולי הרבנים מהעדה"ח עצמם שמכיון שהבד"ץ דהעדה"ח מוכרים בשר משחיטתם בחנויות קבועות ובאולמות בעיר ב"ב הר"ז כמו שיש הסכם (ואולי באמת יש הסכם להדיא) בין הבד"ץ להרב לנדא שלא יהא מאחד על השני חשש איסור הנ"ל. אך יש מרבני העדה"ח הסוברים שעדיין התקנה קיימת, ויש רבנים גדולים הסוברים להכריע ולחלק בזה בין אדם המשתייך לקהילת העדה"ח שהוא מחויב לקבל פסקיהם וכן לאכול רק משחיטתם, משא"כ סתם אדם הדר בירושלים שאין משתייך לקהילתם אינו נכלל בחיוב לשמוע לתקנתם הנ"ל.

ביאור וסוד פנימי במח' הרבנים הנ"ל

כב] והוסיף לבאר סוד ורמוז פנימי במחלוקת הנ"ל שבין הרבנים בענין החשש מתוצאת החיסון שברגל, (שכנ"ל בכל מח' שיש בין תלמידי חכמים היראים ושלמים הרי נאמר ע"כ הכלל של 'אלו ואלו דברי אלקים חיים, ולכל שיטה בתורה"ק יש גם רמוז וסוד פנימי), וביאר בזה על פי מה שמשמע בש"ך ובט"ז שהטעם שאין אנו בקיאים בבדיקה של צומה"ג כשיש רקבון ונצרר הדם, הוא מחמת שלמעשה אנו רואים בקל רק י"א גידין, וחמש הנוספים נסתרים ואין נראים בקלות, ולכן א"א לסמוך על הבדיקה שלנו (כי